

PAUL PĂLTĂNEA

Dintre vechile ctitorii domnești mai există în Galați doar biserica Mavromol. Data exactă a ridicării mănăstirii nu ne este cunoscută. Pantazi Ghica afirma că Gheorghe Duca a zidit mănăstirea în cea de a doua domnie, la 1669, data existind într-o inscripție „slavonă”, al cărei text nu-l reproduse¹. Această datare a fost susținută de Constantin Bil-

ciurescu, Moise N. Pacu, Gh. N. Munteanu-Birlad, C. G. Marinescu și I. Brezeanu². După N. Stoicescu, mănăstirea

ii mulțumim și pe această cale). Egumenul mănăstirii, arhimandritul Ghenadie, relatează Mitropoliei, la 11 februarie 1857, că nu sînt cunoscuți „ctitorii, dăruitori sau fondatori”, dar „să poată înțelege numai din numele ce să pomenesc Duca V. V., Constantin V. V., Anastasia doamna și Grigore beizade, că ar fi ctitori și aceasta rămasă ca o datină din timp în timp de la preoți... fără să fie cel puțin un pomelnic ctitoricesc” (Arhivele statului Iași, Mitropolia Moldovei, dos. 10/A, 1857, f. 6).

² C. Bilciurescu, *Monastirile și bisericile*, p. 83; M. N. Pacu, *Cartea județului Covurlui*, București, 1891, p. 128; Gh. N. Munteanu-Birlad, *Galați*, p. 62; C. G. Marinescu, I. Brezeanu, *Galați, ghid turistic al regiunii*, București, 1967, p. 135.

* Biserica este inclusă în *Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R.*, București, 1956, p. 62, nr. 1294.

¹ P. Ghica, *Monumenti nazionali*, p. 61. Tradiția construirii bisericii, cunoscută dintr-o relatare a mitropolitului Veniamin Costache, păstrează tot data de 1669 (Arhiva parohiei Mavromol, 1855, dos. 1, f. 1, folosită prin amabilitatea preotului paroh Petru Copceac, căruia

Fig. 1. Stema domnească de pe peretele de sud al bisericii Mavromol.

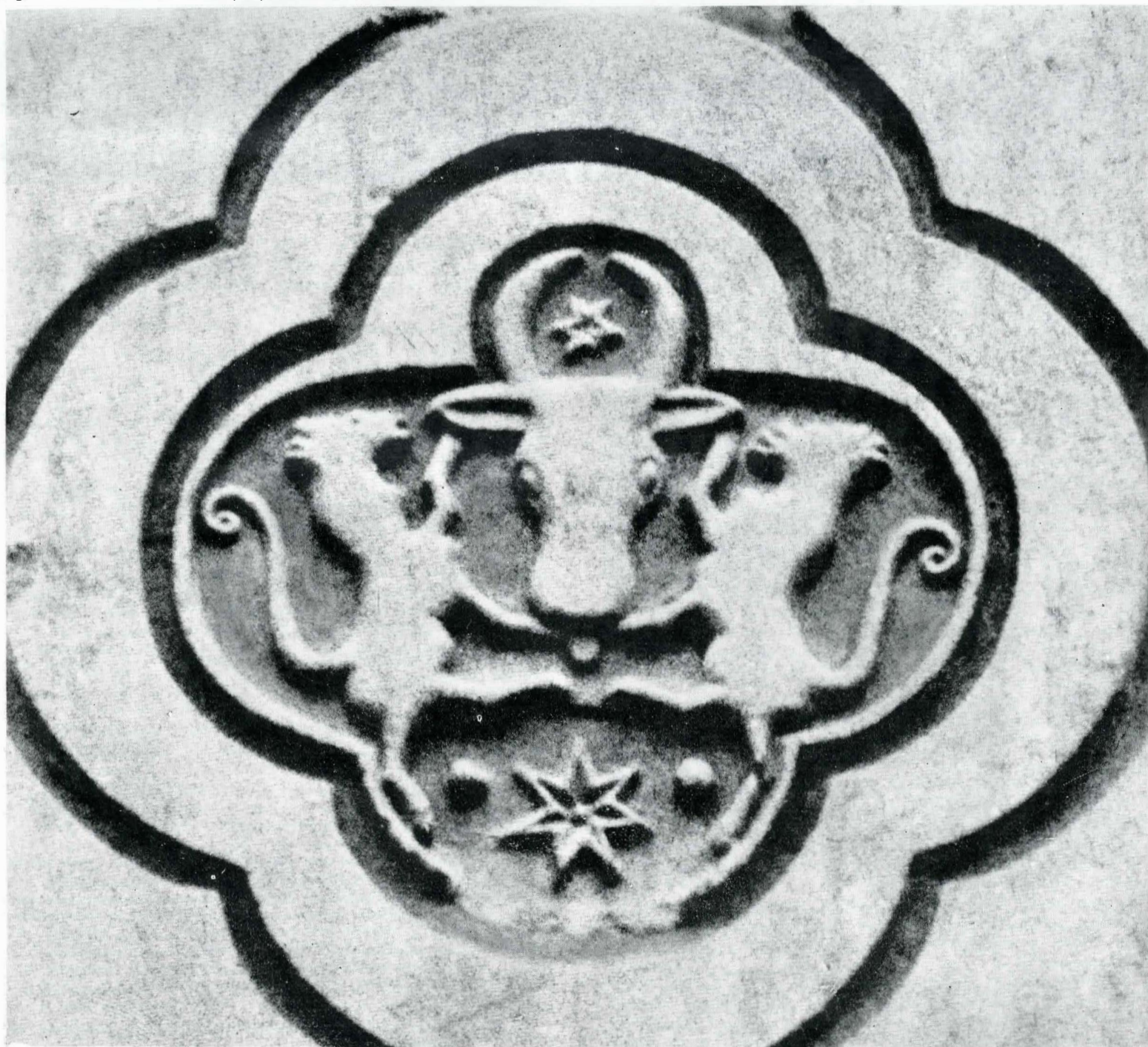

Fig. 2. Biserica Mavromol.

exista în 1685³, fiind reconstruită de Constantin Duca în 1700–1703. I. C. Beldie, N. Iorga și Constantin C. Giurescu⁴ consideră că mănăstirea a fost zidită de Constantin Duca în cea de a doua domnie (14 septembrie 1700 – 15 iunie 1703). Mai exact, după precizarea letopisețului atribuit lui N. Costin, „in al doilea an”⁵, adică la sfârșitul lui 1702, cum propunea Alexandru Papadopol Calimah⁶.

În hrisovul din 6 martie 1736, prin care beizadea Gri-gore Duca, fiul lui Constantin, închină Mavromolul Mitropoliei din Iași, se spune că mănăstirea gălățeană a fost „zidită de răposaii și pururea pomeniții părinții noștri”⁷. Cum aceeași formulă este folosită în hrisov și atunci când

se vorbește de „Biserica Albă” – Mitropolia Moldovei – ctitoria lui Gheorghe Duca și a Doamnei Anastasia⁸, credem că mănăstirea Mavromol a fost începută de Gheorghe Duca, la o dată care nu se poate preciza și terminată de Constantin Duca la 1702⁹.

Manifestăm rezerve față de informația potrivit căreia biserica a fost construită după modelul mănăstirii Cetățuia din Iași, ctitoria lui Gheorghe Duca¹⁰. Afirmatia lui Pantazi Ghica nu poate fi luată în considerație, deoarece la data când vizitează Mavromolul, biserica suferise modificări importante în urma reparațiilor începute în 1858¹¹.

Hrisovul de danie al acestei mănăstiri nu este cunoscut, dar după relatarea cronicii, mănăstirea a fost înzestrată „cu moșii și cu bucate și cu vestimente scumpe”¹².

Biserica Albă... și fiind și stinta Mitropolie din Iași zidită și impu-ternicită de răposaii părinții noștri, socotit-am că așa se cade și am închinat-o sfintei Mitropolii mănăstioara Mavromolul... și aceasta am făcut pentru sufletul și pomenirea răposatului moșului nostru Io Duca Voevod și Doamna lui Anastasia și a părintelui nostru Io Constantin Duca voevod și pentru a noastră viață”: v. și Melchisedec, Cronica Romanului și a Episcopiei de Roman, II, București, 1874, p. 22–23.

⁸ Ibidem.

⁹ Ipoteza a mai fost susținută de G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 211.

¹⁰ P. Ghica, *Monumenti nazionali*, p. 63; C. Bilciurescu, *Monastirile și bisericile*, p. 85, M. N. Pacu, *Cartea județului Covurlui*, p. 128. Eroarea persistă și în lucrări recente: C. G. Marinescu, I. Brezeanu, *Galați*, p. 33.

¹¹ În 1841 mănăstirea era aproape de dărîmire „din pricina vechimii și cutremurilor” (*Analele parlamentare ale României*, XI/2, București, 1900, p. 880–881). Paharnicul Costachi Sion relatează, la 2 aprilie 1845, următoarele despre starea bisericii: „nici acoperămînt hiserică nu are... boltele în biserică crăpate”. (Arh. Stat. Buc. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice, Moldova, dos. 706/1860, f. 2). Lucrările începute în 1858 (Arhiva Parohiei Mavromol, loc. cit., f. 3 v; C. Bilciurescu, *Monastirile și bisericile*, p. 85), nu erau terminate încă în 1861 (Arh. Stat. Buc., dos. 706/1860, f. 468).

¹² Bibl. Acad. R.S.R., ms. rom. f. 68 v – 69; M. Kogălniceanu, *Cronicele României*, II, p. 45.

³ N. Stoicescu, *Bibliografie privind monumentele feudale din Moldova*, în „Mitropolia Olteniei”, XX, 1968, p. 499. Insemnarea folosită de N. Stoicescu și semnalată de N. Iorga („Revista istorică”, XXVIII, 1942, p. 167) poate să se refere tot atât de bine și la mănăstirea Mavromol de la Constantinopol. De altfel și N. Iorga are unele rezerve.

⁴ I. C. Beldie, *Schițe istorice asupra județului Covurlui*, Galați, 1925, p. 5–6; N. Iorga, *Histoire des roumains et de la romanité orientale*, VI, Bucarest, 1940, p. 533; Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, III, ed. a II-a, București, 1947, p. 214.

⁵ Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 37, f. 68v–69; M. Kogălniceanu *Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*, II, București, 1872, p. 45. Precizăm că celelalte cronici care povestesc cea de a doua domnie a lui Constantin Duca nu relatează zidirea mănăstirii Mavromol, v. *Cronica Racovițeană–Buhușească* (C. Giurescu, *Letopisețul Țării Moldovei, 1661–1705*, București, 1913, p. 92–98); Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediție îngrijită, cu glosar, indice și o introducere de Iorgu Iordan, 1955, p. 219–232; Pseudo Alexandru Amiras, *Cronicele României*, III, p. 92–93; *Cronica Ghiculeștilor*, ediție îngrijită de Nestor Camariano și Ariadna Camariano-Cioran, București, 1965, p. 9–19.

⁶ Bibl. Acad. R.S.R., ms. rom. 929, f. 199v: „biserica Mavromol din Galați n-a fost fondată de Duca Vodă cel bătrîn la 1669 în a doua domnie, ci de Constantin Duca, fiul său, în a doua domnie a acestuia, la 1702”.

⁷ Arhivele Statului București ms. rom. 534, f. 17–18; Bibl. Acad. R.S.R., CC/256, copie din 1746: „Deci noi văzînd că să pustiește pomana părinților noștri, socotit-am și am închinat sfînta mănăstioară Mavromol sfintei și slăvitei Mitropolii din tirgul Iașilor care se chiamă

Într-adevăr, mănăstirea a stăpinit multe părți de moșii în ținutul Covurlui, la Cuca, Țiglina, Șerbești, Comănești, Rogojeni, Huncani sau Oncani, Movila Turcului, Fîrțănești, Cara (Chiraftei), Șivița¹³, locuri în Galați, Pățești¹⁴, și Odobești în ținutul Putna¹⁵. Se prea poate ca moșia Țiglina, „*vatra tîrgului*”, să fi fost prima danie domnească primită de mănăstire¹⁶, la care s-au mai adăugat cei patru „*oameni de poslușenie*” însă „*oamenii streini din țara turcească*”, dați de Mihai Racoviță, la 20 iunie 1704¹⁷ și „*alți 40 liude oameni străini de piste hotar*” dăruiti prin „*hrisov gospod*”, la 15 noiembrie 1785¹⁸.

Mănăstirea gălățeană, tot după afirmația cronicii atribuite lui N. Costin, a fost închinată la „*sfînta monastire de la Mavromol care monastire este deasupra Feanariului, de unde se lățește Marea Neagră, aproape de Țarigrad*”¹⁹. După „*stricarea*” acestei mănăstiri de către vizirul Gin Ali pașa²⁰, ctitoria lui Gheorghe și Constantin Duca devine, așa cum am văzut, metoh al Mitropoliei Moldovei. A existat și părerea, inexactă, exprimată într-un document din 1825, că mănăstirea „*este de către ziditoriul și înzestrătoriul ei închinată sfintei Mitropolii Moldovei*”²¹.

La 14 mai 1781, cea mai bogată dintre mănăstirile și bisericile gălățene ajunsese în „*proastă stare din nestatornicile timpări a vremilor... încă și a pustiiilor de cîteva ori*”, pierzîndu-se atunci „*Hrisoavele gospod și alte scrisori de moșii și de locuri ci au avut atît afară cit și înlăuntru în tîrg*”²². Și într-adevăr, mănăstirea va avea de susținut lungi procese, pentru a păstra integritatea moșiilor.

Printre primele danii primite se numără, se pare, părți de moșie în Oncani pe Covurluiul sec, pe care mănăstirea le stăpînea la 28 iulie 1764²³. Cam tot în această vreme, monahia Martha, fata logofătului Costea Adam²⁴, și fiica ei Lupa, dăruiesc, prin egumenul Antim²⁵, părți din Oncani ca să fie îngrijită „*fiindcă am rămas la neputință*”. Întîmplîndu-se moartea egumenului și venind „*vremele de răzmiriță și neavînd la cine să o sprijinim ca să ne poarte de grijă și cit era să ne ia și păgîni*”, Martha oferă moșia Oncani mănăstirii Adam, unde nepotul ei, Ioanichie Greceanu, era egumen²⁶. Nu peste mult timp, se vor ivi neînțelegeri pentru aceste părți din Oncani, căci la 6 iulie 1786, pîrcălabii de Galați, Costin biv vel serdar și Neculai biv vel sulger, trimit hotarnici ca să aleagă și să hotărască părțile Mavromolului²⁷. Acesta este începutul unui lung proces cu mănăstirea Adam.

Și celelalte moșii ale mănăstirii erau, încă de la 14 mai 1781, impresurate „*de către unii și alții cu strîmbătate*”, așa că egumenul Lavrentie ceru mitropolitului Gavril o carte pentru aflarea pămînturilor cotropite²⁸. Negăsindu-se, probabil, aceste părți de moșii, egumenul mănăstirii ceru ajutor domnului. La 3 mai 1786, Alexandru Ioan Mavrocordat, porunca pîrcălabilor de Galați și lui Ioniță Ralet,

vornic de poartă, să cerceteze starea moșiilor, „*Cuca, Țiglina, Șerbești, Comănești, Rogojeni, Huncani, Movila Turcului, Fîrțănești, Cara, Șivița și altele*” care sînt „*împresurate de către alte moșii*”²⁹. Hrisovul domnesc este urmat de cartea de blestem a mitropolitului Leon, din 6 mai 1785. Porunca domnească s-a îndeplinit și la 2 iunie era făcută, de Ioniță Ralet și Ioniță Dima mazil, hotărnicia moșiei Ripa lui Manolache, care se învecina cu cea a lui lordache Dia și a mănăstirii Precista, la 4 iunie, a Șerbeștilor³⁰. Tot Ioniță Ralet și Ioniță Dima hotărnicesc, la 4 iulie 1786, Comăneștii, pe apa Horincii și Țiglina ce este „*diasupra Galaților*”, învecinată cu moșiile Filești ale vornicului lordache Ghica și Braniștea a Episcopiei de Roman.

Pentru stăpînirea acestei ultime moșii, mănăstirea a avut de înfruntat pretențiile gălățenilor, care nu puteau accepta răpirea prin intervenția domnitorului, a unei părți din moșia tîrgului. Amănuntele acestui conflict sînt necunoscute, deși cercetări recente au adus multe informații în problema luptei orășenilor împotriva deținerii de către mănăstiri a unor părți din moșiile tîrgurilor³¹. Nu știm cînd începe diferendul dintre mănăstirea Mavromol și gălățeni, dar la 11 ianuarie 1786, în urma unei plîngerii a egumenului, împotriva călcării moșiei de „*vitele împregiușilor, stricîndu-le finațul i țarinile*”, Alexandru Mavrocordat dă un hrisov ca egumenul sau vechilul mănăstirii „*să fie volnic a lua și a stringe obicinuita dijmă din toate*”³². Aceeași situație era și în 1794, cînd egumenul Partenie se jeluia domnului că moșia Țiglina, „*vatra tîrgului*” este cotropită „*atît despre bucatile tîrgoveților din Galați, cit și despre bucatile unui sat anume Felești, din ținutul Galați, și este mănăstirea cu totul pîgubașe de drept venitul moșiei sale, fiindcă acei ce o calcă și o pășnesc cu bucatile lor nu să supun a da nici un venit mănăstirii*”.

Pentru a înlătura aceste necazuri domnitorul este rugat să scrie „*luminată carte... către d-lor pîrcălabi de Galați, ca să fie pusă moșia mănăstirii la o cale, de a nu rămîne mănăstirea pîgubașe de drept venitul moșiei sale și a supune pe aceia ce calcă moșia cu bucatile lor a da venitul obicinuit al moșiei*”³³. Tot în acest an, la 22 noiembrie, egumenul ceru carte de blestem de la episcopul Iacob ca să „*aliagă din impresurare ce i se face de către alți megieși și împregiuși*” pentru o bucată de loc de la Pățești, danie „*de la răposata Safta, soția unui Constantin beșliagă*”³⁴.

În afară de impresurările locuitorilor, mănăstirea trebuia să stăvilească și încălcările făcute de mănăstirea Precista, care la 8 mai 1805, după jalba lui Nicodim, egumenul Mavromolului, luase în stăpînire cîteva pogoane de vie de pe moșia Țiglina³⁵. Domnul Alexandru Moruzi, încunștințat, dădu un hrisov, la 10 martie 1805, către Stavru biv vel ban, ca să cerceteze această nouă pricină³⁶. Pentru a feri de distrugere documentele mănăstirii, purtate pe la atîtea judecăți, prin grija egumenului Ghenadie, se întocmește de către diacul de divan Teodor Gasparovici, la 26 iulie 1816, o condică cu toate documentele³⁷.

Și celelalte moșii ale mănăstirii aveau hotarele încălcate, căci, la 18 iunie 1818, Scarlat Alex. Calimah trimise pîrcălabilor de Galați o carte domnească pentru stabilirea hotarelor adevărate³⁸, iar mitropolitul Veniamin dădu o carte

¹³ Bibl. Acad. R.S.R., CCXXXVIII/53; Arh. Stat. Buc. ms. rom. 534, f. 3v-4v.

¹⁴ Bibl. Acad. R.S.R., CCLXXXVIII/245.

¹⁵ Arh. Stat. Buc. Bunuri publice, Miscellanea, dos. 1523/1857, f. 55; Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri pînă în 1918*, București, 1969, p. 160.

¹⁶ Arh. Parohiei Mavromol, loc. cit., f. 2.

¹⁷ I. Antonovici, *Documente birlădene*, III, Birlad, 1915, p. 296.

¹⁸ Arh. Stat. Buc., ms. rom. 534 f. 10-10v. Aceste liude existau și în 1823 (Ibidem).

¹⁹ Bibl. Acad. R.S.R., ms. rom. 37, f. 68v-69; M. Kogălniceanu, *Cronicele României*, II, p. 45.

²⁰ Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 322.

²¹ Arh. Stat. Buc., ms. rom. 534, f. 9-9v.

²² Bibl. Acad. R.S.R. CCXXXVIII/32.

²³ Idem, CCXXXVIII/19. O copie din 17 octombrie 1833, Idem CCXXXVIII/20.

²⁴ Pentru unele date asupra lui Costea Adam, v. Constantin I. Andreescu *Documentele satului Măcișeni*, în „*Arhiva românească*”, X, București, 1945-1946, p. 212 și urm.

²⁵ Poate tot una cu „*Antim ieromonah, iegumen Mavromolul*”, care iscălește la 1 iunie 1759 actul de desființare a veciniei. (*Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, II, 1966, p. 288 nr. 260). Tot pentru Antim, egumen de Mavromol, v. Radu Rosetti, *Cronica Vascanilor*, în „*Analele Academiei Române, memoriile secțiunii istorice*”, s. II, t. XXIX, București, 1907, p. 55-57.

²⁶ Bibl. Acad. R.S.R. CCXXXVIII/27.

²⁷ Idem, CCXXXVIII/55.

²⁸ Bibl. Acad. R.S.R., CCXXXVIII/32.

²⁹ Arh. Stat. Buc., ms. rom., 534, f. 3v-4v.

³⁰ Arh. Stat. Buc., ms. rom., 534, f. 31, 36-38.

³¹ C. Șerban, *Aspecte din lupta orășenilor din Țara Românească și Moldova împotriva asupraii feudale în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea*, în „*Studii*”, XIII, 1960, 6, pp. 27-45; Idem, „*Studii*”, XIV, 1961, 3, pp. 623-656; Idem, *Noi contribuții la istoria luptei tîrgoveților și orășenilor moldoveni împotriva asupraii feudale în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea*, în „*Studii și articole de istorie*”, IV, Societatea de științe istorice și filologice din R.P.R., București, 1962, pp. 73-91; N. Grigoraș, *Frământări sociale și politice din Moldova și Țara Românească între anii 1750 și 1760*, în „*Anuarul Institutului de Istorie și arheologie*”, Iași, II, 1965, pp. 117-140.

³² Arh. Stat. Buc., ms. rom. 534, f. 17-18.

³³ Bibl. Acad. R.S.R., CCXXXVIII/72.

³⁴ Idem, CCLXXXVIII/245.

³⁵ Arh. Stat. Buc., ms. rom. 534, f. 5.

³⁶ Idem, loc. cit., f. 50.

³⁷ Bibl. Acad. R.S.R., A, 1580, f. 629, comunicat de N. Stoicescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

³⁸ Idem, loc. cit., f. 7-7v.

de blestem „împotriva acelor care stăpinesc pe nedrept părți din moșiile mănăstirii Mavromol”³⁹.

Cotropiri asemănătoare se vor fi întâmplat și în 1825, căci într-o care gospod din 4 iulie, se poruncește pîrcălabilor de Galați să facă cercetare „și de vor fi făcut vr-unii din locuitorii sau streinii vre-o călcare și stricăciune pe moșia mănăstirii, să puneți la cale dispăgubirea mănăstirii”⁴⁰. La această dată mănăstirea era, după mărturisirea protosinghelului Ghenadie, egumen, „de istov prădată și de foc arsă neapărat de multe de nevoie trebuinți are” și de aceea cere domnului o carte gospod către pîrcălabii de Galați, care „să aducă la îndeplinire dreptățile”⁴¹.

Peste doi ani, egumenul mănăstirii, protosinghelul Constandin, se plînge domnitorului Ioan Sandu Sturdza că în moșia Țiglina se „razimă toată nădejdea neapărăților trebuinți a acestei sfinte casă”, care, fiind vecină cu tîrgul Galați, „în tărie să calcă de către tîrgoveți și alții... din care se pricinuieste o mare și nespūsă struncinare și săracie aceștii mănăstiri... fiindcă această mănăstire este săracă, prădată și arsă din vremea trecutilor tulburări”⁴². Domnul dădu, la 2 mai 1827, o carte către pîrcălabul Ioan Cuza ca să facă convenita cercetare.

Nici locurile pe care mănăstirea le avea în tîrg n-au scăpat de încălcările vecinilor. La 1 mai 1783, în urma jalbei egumenului Nicodim, mitropolitul Gavril dădu o carte de blestem pentru că „atît locul ci-au avut mănăstirea prin pregiurul ei, cît și alte locuri de case și dughene ce-au mai avut în tîrg să află împresurate de către unii și alții”⁴³. Situație neschimbată în 1794, cînd egumenul Partenie arătă domnitorului că „svînta mănăstire are în tîrgul Galaților, cum și afară de tîrg, niște locuri de dugheni, de case și din întîmplările vremilor s-au împresurat de către magieși și împregiurași”. Se cerea o carte domnească pentru pîrcălabii de Galați ca să facă cercetare și prin dovezile ce le „are mănăstirea să scoată locurile de supt împresurare”⁴⁴. La 1802, mănăstirea era „la un hal foarte prost și pustie de preoți și de norod”.

Cu toate aceste greutăți în stăpînirea proprietăților, totuși mănăstirea Mavromol este cea mai inzestrată, deci era cea mai indicată pentru adăpostirea unei școli domnești. Prin hrisovul din 13 august 1765 Alexandru Ghica înființă o școală elinească, pusă sub epitropia lui Nicolae Ventura, biv vel cămăraș, pîrcălab de Galați și a patru negustori: Diniaco Iane, Alecsandri, Constantin Docuzluoglu, Parascheva și a egumenului Antonie. Dascălul elinesc angajat trebuia să fie plătit cu 16,80 lei pe lună sau 200 lei pe an, iar pentru întreținerea școlii, domnul îi dăruiește în Galați o pivniță scutită de „toate dările și angariile”⁴⁵. În anul următor, întîlnim la această școală și un dascăl moldovenesc⁴⁶, numit, poate, la intervenția negustorilor și boierilor moldoveni. Probabil că din cauza unor tragice evenimente din istoria orașului Galați, (războiul ruso-turc, 1768–1774 și războiul ruso-austro-turc, 1787–1792) cînd orașul este ars aproape în întregime, școala și-a întrerupt activitatea. A fost reînființată la 29 mai 1803 prin hrisovul

lui Constantin Moruzi, epitropii fiind de această dată în majoritate români: Neculai Lingiu biv vel serdar, Costea Vasiliu, biv jicnicer Teodor Carangda, Gheorghe Lepădatu și Ioan Popa Gheorghiu⁴⁷, ceea ce înseamnă că se produsese modificări importante în structura negustorimii și boierimii gălățene. După această dată nu mai avem știri despre această școală domnească.

Dintr-o însemnare, datată noiembrie 1832, aflăm știri despre numărul obiectelor de cult pe care le posedă mănăstirea: „două evanghelii, una grecească îmbrăcată cu argint, una moldovenească”⁴⁸ două liturghiere, unul grecesc și altul moldovenesc; 13 bucăți argintării; 11 feloane „în feluri de feliiuri”; șase epitrahile; patru stihare; trei văzduhuri cu procoveți; două îmbrăcămînți pentru sfîntul pristol; una catapeteazmă zugrăvită și poleită cu aur; șase icoane împărătești, dintre care o icoană Maica Domnului îmbrăcată în argint; două poale de icoană; un analog de lemn; două sfeșnice de lemn; două sfeșnice de fier bătute în perete; două sfeșnice de lemn pentru văhod; un prapur; două fănare de teneche cu steclă; trei discuri de teneche; patru pîrechi răcaviți; un policondru de alamă mic și 11 cărți, din care două moldovenești și două grecești”. Mănăstirea mai avea la această dată 29 de locuri cu bezman în Galați, 11 părți de moșie la Șerbănești, Milești, Comănești, Cuca, Fîrănești, Bodești, Țiglina, Oncani, Rogojeni, Valea lui Manolache, Măzănăești și 11 pogoane de vie la Țiglina și Odobești⁴⁹.

Prin 1841, mănăstirea era aproape „de dărîmare”. Orășenii, printr-o jalbă adresată Adunării Obștești, se ofereau să repare mănăstirea primind în schimb „moșia stearpă de alături”, adică Țiglina. Adunarea Obștească aprobă jalba, gălățenii fiind opriți a „face pe dînsa vii sau grădini sau arături și semănături”, tot locul trebuind să fie folosit pentru „descălecarea taberilor cu producturi a țarei... și pășunarea boilor de la acele tabere” și la „pășunarea vitelor aceli pentru casnica viețuire a tîrgoveților din Galați, iară nici cum pentru vite de negoș sau a cășapiilor”⁵⁰. Comisia formată dintr-un reprezentant al mănăstirii, altul al tîrgoveților și inginerul statului n-a putut facilita rezolvarea acestei cereri, căci mănăstirea va fi reparată de-abia în 1858. Tot în acest an, gălățenii arătaseră, „ministerului culturilor lipsa ce au de școli indestulătoare pentru gradul de împoporare și dezvoltare la care au ajuns... care astăzi numără peste 50 000 suflete”, cerind să li se înmulțească numărul școlilor prin cedarea către casa școalelor a veniturilor pe care le avea mănăstirea Mavromol⁵¹. Nu avem deocamdată, informații dacă această doleanță a gălățenilor a fost îndeplinită întru totul.

Alte știri referitoare la istoria mănăstirii Mavromol nu mai avem deocamdată. Știm că în 1857 egumenul mănăstirii nu avea posibilitatea să întocmească un istoric al mănăstirii fiindcă îi lipseau „niscăiva acte din care să se poată da știință în detalii”⁵².

³⁹ Idem, loc. cit., f. 7v–8v.

⁴⁰ Idem, loc. cit., f. 9v–10.

⁴¹ Idem, loc. cit., f. 9–9v.

⁴² Idem, loc. cit., f. 10v–11. Egumenul Constandin se referă, desigur, la arderea orașului de către turci în 1821. E. Hurmuzaki, (*Documente privind istoria României*, s.n., III, București, 1967, pp. 280, nr. 200, 293 nr. 216), cînd și mănăstirea a fost arsă (Arhiva parohiei Mavromol, loc. cit., f. 2).

⁴³ Bibl. Acad. R.S.R., CCXXXVIII/37.

⁴⁴ Idem, CCXXXVIII/71.

⁴⁵ Bibl. Acad. R.S.R., XI/96. O copie din 20 ianuarie 1855 autentificată de Alex. I. Cuza, Prezident al Judecătoriei Covurlui, Idem, CCXCVIII/54. Documentul a mai fost publicat în *Uricariul*, I, Iași, 1852, pp. 113–117; N. Iorga, *Histoire de l'enseignement en Pays Roumains*, Bucarest, 1933, pp. 85–86; Idem, *Histoires des roumains*, VII, p. 263; C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, III/2, p. 924.

⁴⁶ Bibl. Acad. R.S.R., XXII/37.

⁴⁷ Bibl. Acad. R.S.R., CCXCVIII/55; *Uricariul*, I, pp. 117–122; Idem, III, pp. 22–30.

⁴⁸ Aceasta este poate evanghelia tipărită la Liov, la 30 august 1636 prin grija mitropolitului Petru Movilă, existentă și astăzi în biserică. Este greșită informația lui Bilciurescu că evanghelia ar fi fost dăruită mănăstirii de Petru Movilă (*Monastirile și bisericile din România*, p. 84).

⁴⁹ Bibl. Acad. R.S.R., MXCVII/134. Pentru alte însemnări cu același conținut, Idem, MXCVII/139. Inventare mai tîrzii în Arhiva parohiei Mavromol, loc. cit., p. 12–19.

⁵⁰ *Analele parlamentare ale României*, XI/2, p. 881–882.

⁵¹ „Gazeta de Moldavia”, Suplement, nr. 53, 7 iulie 1858, p. 165.

⁵² Arhiv. Stat. Iași, Mitropolia Moldovei, 1857, dos. 10, f. 6.

VIRGILIU TEODORESCU

Înființarea la București a școlii de la Sf. Sava, ca rezultat al prefacerilor intervenite la începutul sec. XIX și a preocupărilor dascălului ardelean Gheorghe Lazăr, venit la 1816 în capitala Țării Românești pentru a răspîndi, cu ajutorul frumosului grai românesc, științele în rîndurile tinerelor generații, a avut un larg răsunet.

Stima de care s-a bucurat acela care prin activitatea de zi de zi arătase drumul generațiilor viitoare, bunul sfătuitor al lui Tudor Vladimirescu, s-a materializat după moarte prin luări de poziție a intelectualității care, printre altele, au avut ca scop ridicarea la București, pe locul fostei mănăstiri Sf. Sava, unde a funcționat Colegiul Național, a unui monument evocator.

În anii 1844–1846, în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu, din inițiativa lui Petrache Poenaru, director al Școalelor naționale, se lansează o listă de subscripție pentru procurarea sumelor necesare ridicării unui măreț monument în memoria lui Gheorghe Lazăr. „Gazeta de Transilvania” din 5 dec. 1846 consemna că la această chemare corpul didactic a răspuns depunînd suma de 100 de galbeni. Această mică societate nu și-a putut însă realiza frumoasele intenții.

În zilele revoluției de la 1848, ca semn de cinstire a înaintașilor care au contribuit la ridicarea culturală a românilor, foștii elevi și dascăli, colaboratori ai lui Gheorghe Lazăr, reiau inițiativa.

Într-un document-manuscris, redactat de Ion Eliade-Rădulescu, păstrat la Arhivele Statului-București în fondul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice¹, aflăm care au fost măsurile luate pentru a realiza un astfel de monument.

Locotenența Domnească, punînd la dispoziție o parte din sumele necesare, făcea apel la mase pentru ca prin subscripție publică să fie strînse sumele necesare. Decretul nr. 440 dat la 15 august 1848 este popularizat prin presă, — urmare a intervenției Ministerului Instrucțiunii Publice la redacțiile „Monitorul Român”, „Foaea Sătească”, „Poporul Suveran”.

La 11 septembrie 1848 se publică acest decret însoțit de cuvintele entuziaste ale fostului elev și discipol, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor, Ion Eliade Rădulescu, care printre altele menționează evocîndu-l pe Gheorghe Lazăr „... cu sfîntul foc ce ardea în pieptul său de dorul culturii limbii naționale, și cu al său nepreget, însoțit cu o adîncă erudiție, întemeie școala română de litere și științe, și de atunci își întinseră musele pasul și în patria noastră”.

Au trebuit totuși să treacă ani pînă cînd în Piața Universității (la începutul secolului, locul școlii de la Sf. Sava) a fost inaugurată, la 11 mai 1886, statuia în marmură care-l evocă pe ilustrul organizator și luptător pentru cauza învățămîntului în limba strămoșească. Monumentul a fost înălțat prin grija locuitorilor capitalei. Statuia, dăltuită de sculptorul Ion Georgescu, îl înfățișează pe Gheorghe Lazăr în picioare, purtînd o pelerină pe umărul drept, avînd o carte deschisă în mînă. Basoreliefurile turnate în bronz se găsesc amplasate pe două laturi ale soclului. Primul prezintă pe Gheorghe Lazăr predînd cursurile în sălile de la Sf. Sava, iar al doilea redă momentul părăsirii Bucureștiului în ultimul an al vieții.

ANEXĂ:

Dreptate, Frăție
În numele Poporului Român
Locotenența Domnească

Spre a recomanda Posterității memoria Fericitului Gheorghe Lazăr, Locotenența Domnească cu o religioasă

simțire decretă a se deschide o subscripție pentru ardica-re a statuei acestui bărbat.

Visteria Statului va subscrie cinci sute ducați.

Casa Școalelor va subscrie cinci sute ducați.

Statua se va ardica în Sf. Sava.

D. Ministru al Credinței va recomanda lista subscripției la patriotismul Românilor și va pune în lucrare decretul aceasta.

Membrii Locotenenței:

Chr. Tell, N. Golescu, I. E. Rădulescu

nr. 440

Anul 1848, august 15
București

Ministrul treburilor din afară
I. Voinescu II

¹ Arh. St. Buc., A.I.C., Fond Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, dosar nr. 1477/1848, f. 2.

Fotocopia documentului.

20 august 1848

2

Dreptate Frăție
În numele Poporului Român
Locotenența Domnească

Spre a recomanda Posterității
memoria Fericitului Gheorghe
Lazăr, Locotenența Domnească
cu o religioasă simțire decretă
a se deschide o subscripție pu-
blică, ardica-re a statuei acestui
bărbat.

Visteria Statului va subscrie
cinci sute ducați,
Casa școlilor va subscrie
cinci sute ducați,
Statua se va ardica în Sf. Sava.

D. Ministru al Credinței va
recomanda lista subscripției
la patriotismul Românilor și
va pune în lucrare decretul
aquesta.

Membri Locotenenței: Chr. Tell
N. Golescu I. E. Rădulescu

Ion Eliade Rădulescu